

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT
ȘCOALA DOCTORALĂ DE EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT**

**DUBLA CARIERĂ ÎN SPORTUL DE PERFORMANȚĂ:
REALITĂȚI ALE CONTEXTULUI NAȚIONAL**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

Prof.univ.dr. HANȚIU IACOB

Student doctorand:

Oros Simona – Anișoara

2019

Cuprins:

Mulțumiri	I
Lista cu lucrările originale publicate	II
Listă grafice	VIII
Listă tabele	X
Listă abrevieri	XIII
Introducere	1
PARTEA I – FUNDAMENTARE TEORETICĂ	8
CAPITOLUL 1 – ASPECTE ALE EDUCAȚIEI FIZICE ȘI SPORTULUI	9
1.1. Repere istorice ale educație fizice și sportului	9
1.2. Delimitări conceptuale	13
1.2.1 Conceptul sport de performanță	13
1.2.2. Conceptul dublă carieră	16
CAPITOLUL 2 – CARIERA SPORTIVĂ DE PERFORMANȚĂ	18
2.1. Sportul – activitate organizată instituțional	18
2.2. Motivația participării sportive	19
2.3. Mobilitatea socială, teritorială în sport	23
2.3.1. Mobilitate socială – status – rol social	26
2.4. Retragerea din cariera sportivă	27
CAPITOLUL 3 – CARIERA PROFESIONALĂ	34
3.1. Delimitări conceptuale	34
3.1.1. Conceptul carieră	34
3.2. Managementul carierei	35
3.3. Planificarea carierei	39
3.4. Dezvoltarea carierei	40
CAPITOLUL 4 – MĂSURI DE SPRIJIN PRIVIND DUBLA CARIERĂ ÎN SPORTUL DE PERFORMANȚĂ	43
4.1. Sportul în context european	43
4.2. Măsuri de sprijin în contextul dublei carierei în sportul de performanță	48
4.3. Măsuri de sprijin în contextul dublei carierei în sportul de performanță din România	52
CAPITOLUL 5 – MANAGEMENTUL DUBLEI CARIERE ÎN SPORTUL DE PERFORMANȚĂ	59
5.1. Factori de influență în managementul dublei cariere în sport	60
5.1.1. Familia – mediul familial	60
5.1.2. Instituția de învățământ – mediul educațional	63

5.1.3. Sportul – mediul sportiv și dimensiunea socială a sportului	68
5.1.4. Rețele sociale – mediul social	78
5.1.5. Managementul timpului	79
Concluzii	82
PARTEA A II-A – CERCETARE PILOT PENTRU CULEGEREA DATELOR PRIVIND PROBLEMATICA DUBLEI CARIERE ÎN SPORT	85
CAPITOLUL 6 – CERCETARE PILOT: VERIFICAREA INSTRUMENTELOR DE CULEGERE A DATELOR	86
Introducere	86
6.1. Studiul pilot I. Verificarea chestionarelor – instrumente de culegere a datelor cantitative	87
6.1.1. Scopul cercetării pilot	87
6.1.2. Obiective	87
6.1.3. Subiecți și metode	88
6.1.4. Organizarea și desfășurarea cercetării pilot privind verificarea chestionarelor	88
6.1.5. Rezultate	90
6.1.6. Discuții	106
6.1.7. Concluzii	107
6.2. Studiul pilot II. Verificarea ghidului de interviu – instrument de culegere a datelor calitative	108
6.2.1. Scopul cercetării pilot	108
6.2.2. Obiective	108
6.2.3. Subiecți și metode	108
6.2.4. Organizarea și desfășurarea studiului pilot privind verificarea ghidului de interviu	109
6.2.5. Rezultate	110
6.2.6. Discuții	113
6.2.7. Concluzii	114
PARTEA A III-A – CERCETĂRI PERSONALE PRIVIND DUBLA CARIERĂ ÎN SPORTUL DE PERFORMANȚĂ	115
DUBLA CARIERĂ ÎN SPORTUL DE PERFORMANȚĂ: CERCETĂRI PERSONALE	116
Direcții de abordare a cercetării	116
CAPITOLUL 7 – STUDIUL I. FENOMENUL DUBLEI CARIERE ÎN SPORTUL DE PERFORMANȚĂ DIN ROMÂNIA	118
Introducere	117
7.1. Scopul și obiectivele cercetării	119
7.2. Ipoteza	120

7.3. Subiecți și metode	120
7.4. Instrumente de culegere a datelor	124
7.5. Administrarea chestionarelor	125
7.6. Rezultate	126
7.6.1. Structura eșantionului	126
7.6.2. Conceptul de dublă carieră în contextul sportului de performanță din România	135
7.6.3. Activitatea sportivă de performanță	139
7.6.4. Activitatea educațională și academică (universitară)	150
7.6.5. Managementul dublei cariere în sportul de performanță	153
7.6.6. Factori suport în dezvoltarea sportivilor implicați în dubla carieră	160
7.6.7. Retragerea din cariera sportivă și pregătirea pentru viața post-sport	161
7.6.8. Măsuri în pregătirea sportivilor pentru retragerea și tranziția din cariera sportivă	165
7.7. Discuții	167
7.8. Concluzii	183
CAPITOLUL 8 – STUDIUL II. ETAPELE CARIEREI SPORTIVE ȘI TRANZIȚIA DE LA ACTIVITATEA SPORTIVĂ LA ETAPA POST-SPORT	187
Introducere	187
8.1. Scopul și obiectivele cercetării	189
8.2. Ipoteze	188
8.3. Subiecți și metode	189
8.4. Instrumente de culegere a datelor	191
8.5. Desfășurarea interviurilor	192
8.6. Rezultate	192
8.6.1. Structura eșantionului	193
8.6.2. Inițierea în activitatea sportivă – debutul carierei sportive	193
8.6.3. Activitatea sportivă de performanță	197
8.6.4. Activitatea educațională	216
8.6.5. Influența factorilor de sprijin în dezvoltarea dublei cariere	218
8.6.6. Analiza SWOT	221
8.6.7. Finalul carierei sportive	222
8.6.8. Medii de sprijin în tranziția post-sport	229
8.6.9. Inserția pe piața muncii și integrarea socio-profesională	229
8.6.10. Măsuri de sprijin pentru sportivi în dezvoltarea dublei cariere – propuneri ale subiecților	231

8.7. Discuții	232
8.8. Concluzii	243
CAPITOLUL 9 – STUDIUL III. PROIECT DE INFORMARE ȘI PROMOVARE A DUBLEI CARIERE ÎN SPORT	246
Introducere	246
9.1. Scopul și obiectivele proiectului	247
9.2. Organizarea proiectului	247
9.3. Subiecți și metode	248
9.4. Rezultate	249
9.5. Discuții	252
9.6. Concluzii	254
9.7. Recomandări	254
Concluzii generale și propuneri	256
Limite ale cercetării	261
BIBLIOGRAFIE	263
ANEXE	286

Cuvinte cheie: dubla carieră în sport, sportiv de performanță, elev, student, carieră sportivă, carieră educațională, carieră profesională

Introducere

În societatea contemporană activitatea sportivă, sportul de performanță a cunoscut o mare expansiune, fiind apreciat ca un fenomen complex cu funcții importante în dezvoltarea umană. Prin practicarea activităților sportive se urmărește dezvoltarea fizică armonioasă și psiho-socială a participanților, constituind o componentă esențială în construirea unei societăți. Beneficiile participării sportive, cu efecte pozitive importante pentru individ, contabilizate și la nivel social, au condus la creșterea interesului societății pentru promovarea fenomenului sportiv. Acest lucru a generat modificări ale percepției față de activitatea sportivă și în structura motivației pentru practicarea sportului sau alte activități practicate în timpul liber. Uniunea Europeană recunoaște și susține rolul sportului în domeniul educației, anul 2004 fiind proclamat ca an al educației prin sport.

Domeniul sportiv a parcurs un proces de profesionalizare, sportivii de performanță fiind orientați spre record, spre profit, conduși de obținerea beneficiilor, ajung să fie supra-specializați pe segmentul sportului și cu competențe restrânse pentru alte sfere ocupaționale. În această conjunctură apare problema legată de integrarea sportivilor pe piața muncii, după retragerea din cariera sportivă.

Sportivii se confruntă cu provocarea de a combina activitatea sportivă de performanță cu cea educațională sau profesională, acțiune integrată sub conceptul de "dublă carieră". Această abordare a apărut relativ recent în Uniunea Europeană și mai târziu în România. Durata carierei în activitatea sportivă de performanță este determinată, important este ca sportivii și cei implicați în fenomenul sportiv să fie conștienți de acest fapt și să pregătească etapa tranziției din lumea sportului la viața post-sport.

Pe parcursul carierei sportivilor, așa cum sublinia și Taylor and Lavalley (2010), principalul obiectiv al antrenorilor, psihologilor sportivi, managerilor este acela de a ajuta sportivii să-și maximizeze performanțele competitive, sistem care tinde să neglijeze problema sportivilor atunci când se retrag din cariera sportivă și ajung în fața tranziției la o altă carieră și stil de viață (p. 542). Adesea sportivii ajung să iasă din viața competițională fără un capital profesional adecvat cerințelor pieței muncii și cu mari dificultăți de inserție ocupațională.

Majoritatea sportivilor își încep cariera sportivă la vârste mici, vârstă la care viitorul în sport oferă perspective de succes și își încheie activitatea de performanță odată cu diminuarea abilităților motrice, dacă pe parcurs nu au intervenit alte motive de retragere din activitate. Un procent mic din ponderea celor implicați în performanța sportivă ajung să fie sportivi de top, obținând câștiguri care să le asigure un trai decent. Ceilalți, constituind majoritatea sportivilor, ajung la finalul carierei sportive fără surse de venit care să asigure o viață decentă și de multe ori fără o formare profesională aprofundată prin studii teoretice și practice.

Actualitatea temei rezidă din contextul societății actuale, a sistemului sportiv care se confruntă cu transformări profunde. Studiul nostru a urmărit să contureze o imagine clară a fenomenului dublei cariere, să identifice atitudinea sportivilor față de educație și sport, percepția antrenorilor privind susținerea dublei cariere în performanța sportivă și școlară, precum și a aspectelor percepute ca elemente de sprijin în barierele întâmpinate în realizarea dublei cariere și în etapa retragerii din activitatea competițională de performanță. Cercetarea are caracter

exploratoriu, utilizând informații teoretice din literatura de specialitate și informații empirice înregistrate în cadrul protocolului aplicativ al chestionarelor, respectiv realizarea interviurilor, într-o abordare metodică corespunzătoare specificului acestui demers. Complexitatea acestei teme a presupus analiza contextului într-o abordare de cercetare mixtă, cantitativă și calitativă.

Scopul studiului a fost acela de a explora procesul complex al dublei cariere în sport cu descrierea etapelor specifice, identificarea factorilor care intervin în gestionarea activității educaționale, de formare profesională desfășurate în paralel cu activitatea sportivă, precum și a etapei retragerii din activitatea competițională și tranziția de la cariera sportivă spre viața post-sport.

Cercetarea poate constitui un demers important în identificarea aspectelor cu care se confruntă sportivi de performanță și înaltă performanță din România, regiunea de N – V a țării, în perioada în care sunt obligați să gestioneze exigențele activității sportive cu cerințele studiului sau activitatea profesională, acțiune identificată sub conceptul de dublă carieră în sport. Îmbinarea cu succes a celor două activități desfășurate în paralel constituie premisele inserției pe piața muncii după retragerea din activitatea competițională și reintegrarea socio-profesională a actorilor sociali implicați în fenomen.

Lucrarea a fost structurată pe trei părți care însumează 9 capitole, precedate de introducere, din care primele cinci capitole au caracter teoretic, iar următoarele capitole prezintă partea de cercetare, contribuții personale, concluzii și propuneri. Primul capitol intitulat "Aspecte ale educației fizice și sportului" își propune a fi o scurtă incursiune în timp a educației fizice și sportului, subliniind semnificația acestora precum și rolul în dezvoltarea umană și evoluția societății. De asemenea sunt prezentate principalele concepte utilizate în demersul studiului, reliefate în literatura de specialitate. În capitolul 2, denumit "Cariera sportivă de performanță", sunt structurate aspecte relevante din literatura de specialitate privind cariera în sportul de performanță, motivația participării sportive, transferul sportivilor între cluburi și momentul retragerii din viața sportivă. Capitolul 3 – "Cariera profesională", tratează ipostaze ale carierei profesionale, precum și etapele construirii unei cariere profesionale. Capitolul 4 – "Măsuri de sprijin privind dubla carieră în sportul de performanță", ilustrează aspecte ale stadiului de preocupare la nivel național și internațional privind mijloacele de sprijin destinate tinerilor implicați în sportul de performanță în paralel cu activitatea educațională și academică, retragerea din cariera sportivă și tranziția către viața post-sport. Principalii factori care intervin în procesul de dezvoltare sportivă, educațională și formare profesională sunt prezentați în capitolul 5 – "Managementul dublei cariere în sportul de performanță". Având în vedere importanța gestionării timpului în desfășurarea activităților pe care un sportiv de performanță este nevoit să le realizeze (activitate sportivă, studiu etc.), am considerat utilă prezentarea unor aspecte relevante cu privire la managementul timpului, subliniate în capitolul 5. Partea a două face referire la „Cercetarea pilot pentru culegerea datelor privind problematica dublei cariere în sport” care include capitolul 6 – “Cercetare pilot: verificarea instrumentelor de culegere a datelor”. Partea a III-a a tezei vizează cercetări personale privind dubla carieră în sportul de performanță și a fost structurată pe 3 capitole. Capitolele 7, 8 și 9 prezintă 3 studii: Studiul I. Fenomenul dublei cariere în sportul de performanță din România, Studiul II. Etapele carierei sportive și tranziția de la activitatea sportivă la etapa post-sport, Studiul III. Proiect de informare și promovare a dublei cariere în sport. Această parte a fost destinată cercetării empirice și redă contribuția la realizarea demersului argumentativ al temei: organizarea și desfășurarea cercetării, analiza rezultatelor

înregistrate, discuții, concluzii. Ultima secțiune a tezei cuprinde concluzii generale, propuneri, limite ale cercetării, bibliografie și anexe.

CAPITOLUL 1

ASPECTE ALE EDUCAȚIEI FIZICE ȘI SPORTULUI

O scurtă trecere în revistă a evoluției educației fizice și sportului, arată că acestea au exista sub diferite forme în toate perioadele istorice, iar exercițiile fizice manifestate în activitatea umană, se regăsesc în orice domeniu de activitate. Prezența exercițiilor fizice în viața popoarelor, încă de la începutul istoriei, indică caracterul universal al acestora. Istoria activităților fizice ”ne învață despre schimbări dar și de stabilitatea din trecut, iar acest lucru ne ajută să înțelegem prezentul și să luăm decizii rezonabile pentru viitor” (Hoffman, 2005, p.179). Activitatea de educație fizică și sport a parcurs, de-a lungul istoriei societății umane, epoci de glorie, dar și perioade de regres.

Concepția despre practicarea sportului în România a suferit modificări după al doilea război mondial, conform ideologiei dominante până în anul 1990, concretizată în sloganuri de genul „sportul pentru popor”, „sportul ca factor de pregătire pentru muncă și apărare”, „primii în sport, primii la învățătură”. În această perioadă se înființează cluburi sportive, asociații sportive la toate nivelurile și pentru toate categoriile sociale. Pentru mulți tineri, practicarea sportului de performanță a devenit un mijloc de evadare din constrângerile sociale caracteristice etapei și de asigurare a unui trai decent. În prezent, sportul a ajuns să fie o profesie, o meserie care cere sacrificii, dar oferă și satisfacții pe măsură.

Practicarea activităților fizice a fost considerată ca alternativă care contribuie la calitatea vieții, „sănătatea fizică și psihică prin sport este una dintre cele mai importante strategii, cu șanse reale de a reduce efectele negative ale drogului „informațional” (TV, internet, etc.), ale drogurilor uzuale (alcool, tutun, cafea, dulciuri, automedicamentație) sau ale drogurilor puternice (heroina)” (Tudos, 2000, p. 9), fiind considerate ca o investiție rentabilă atât pe termen lung cât și pe termen scurt. Perspectivele și beneficiile sportului în general și ale sportului de performanță în special, au fost abordate din unghiuri diferite, fiind aduse în discuție argumente pro și contra practicării lui. Sportul inculcă valori și atitudini transferabile din arena sportivă în viața cotidiană și profesională, dar, în timp, generează un risc educativ prin limitarea timpului alocat instrucției în perioada în care, potrivit specialiștilor, ”copilul și necesitățile sale de dezvoltare trebuie să constituie prima preocupare și nu realizarea sportivă” (Bocu, 2010, p. 195).

Una din accepțiunile termenului de sport este aceea de ”activitate de întrecere constituită dintr-un ansamblu de acțiuni motrice diferențiate pe ramuri de sport, desfășurată într-un cadru instituționalizat sau independent, prin care se caută perfecționare posibilităților morfo-funcționale și psihice, concretizate în performanțe obținute în competiții, ca: record, depășire proprie sau a partenerilor” (Dragnea & Mate-Teodorescu, 2002, p. 14).

În sportul de performanță dubla carieră presupune perioada în care indivizii combină cariera sportivă cu cea educațională sau profesională. Termenul de ”dublă carieră”, după cum a fost subliniat și în comunicările Comisiei Europene, a fost recent introdus în Europa, pentru a evidenția provocările specifice pe care le întâmpină sportivii de elită în combinarea cerințelor sportive și educaționale. Noțiunea de dublă carieră pentru sportivi ”se referă la provocarea de a combina o carieră sportivă cu educația sau ocuparea forței de muncă” (Ryba, Aunola, Kalaja, Selänne, Ronkainen, Nurmi & Zourbanos, 2016, p. 2). Stambulova (2010) înțelege perioada

dublei cariere ca fiind un ”proces de acțiuni coordonate în care un sportiv dezvoltă competențe sportive și academice contribuind la dezvoltarea psihosocială și psihologică” (apud Åbelkalns & Geske, 2013, p. 50).

CAPITOLUL 2

CARIERA SPORTIVĂ DE PERFORMANȚĂ

În România, la începutul secolului XIX, se înființează o serie de structuri organizatorice, sub forma cluburilor sportive. După 1990, odată cu acceptarea ideii de sport profesionist, concepția despre sport a suferit modificări. Apare „legea educației fizice și sportului” care, pentru prima dată în istoria acestei activități, reglementează locul și rolul în societate, formele de organizare, statutul de structuri sociale de drept privat (federații, cluburi sau asociații sportive), recunoscându-se sportul ca factor de civilizație și integrare socială.

Mediul sportiv este unul dintre cele mai favorabile activității performanțiale. După Epuran, Holdevici și Tonița (2001), „la sportivi vom găsi bine exprimat cel mai important motiv al activității lor: nevoia de performanță sau realizare” (p. 39). Motivele participării sportive, indiferent de ramura de sport, sunt variate, însă ”majoritatea sunt legate de faptul că practicarea sportului oferă satisfacțiile cele mai puternice și mai diverse” (Epuran & Holdevici, 1980, p. 22).

Sportul organizat, guvernat de reguli și norme, conferă cadrul social pentru deplasarea indivizilor, constituind o pârgie de mobilitate ascendentă. Transformarea în vedete a sportivilor și în special a celor de elită, face ca sportul să fie privit ca ”o rută de mobilitate socială ascendentă” (Hatos, 2002, p. 70). Deschiderea granițelor după 1990, a permis migrația sportivilor români și străini. Sportivi de elită, antrenori, specialiști ai domeniului, au căutat în afara țării oportunități de afirmare și câștig. În timp ce sportivii români își valorificau potențialul în străinătate, cluburile sportive din România a început să importe sportivi străini pentru a compensa plecarea elitelor și a crește standardele de concurs.

Retragerea din viața competițională reprezintă o parte inevitabilă a unei cariere sportive pentru oricare persoană angrenată într-o activitate de performanță. Ea se poate produce în orice etapă a vieții de sportiv a unui individ și pune adesea dificultăți, indiferent de motivul retragerii: vârstă, incompatibilitate între formarea educațională și cariera sportivă de performanță, accidentări, familia etc. Încheierea carierei sportive este un stadiu care poate fi însoțit de dificultăți ”la nivel ocupațional, cum ar fi lipsa unei cariere profesionale, lipsa de calificare profesională, alegerea carierei profesionale mai puțin adecvate, precum și o scăderea veniturilor financiare” (Cecic Erpic, 1998; Wyllemanet.al., 1993; Werthner & Orlic, 1986 apud Hatamleh, 2013, p. 341), pierderea identității sportive și a stimei de sine (McKnight, Bernes, Gunn, Chorney, Orr & Bardick, 2009).

Cariera în activitatea sportivă de performanță are o durată determinată, important este ca sportivii și cei implicați în activitatea sportivă să fie conștienți de acest fapt, să pregătească etapa tranziției din lumea sportului pe piața muncii.

CAPITOLUL 3

CARIERA PROFESIONALĂ

Cariera poate fi văzută ca ”o succesiune de opțiuni diferite care sunt facilitate de dezvoltarea personală realizată pe tot parcursul vieții” (Babarović & Šverko, 2016, p. 430). Cariera sportivă se poate defini prin ”roluri de participare sportivă înregistrate în interiorul unei sub-culturi sportive pe care indivizii le pot alege spre a le realiza în decursul vieții” (MTS – Centru de Cercetări pentru Probleme de Sport, 2000, p. 140).

Planificarea traseului educațional și profesional la nivel de liceu este definitiv în ”sprijinirea elevilor de a înțelege mai bine sarcinile specifice de evoluție profesională cu care se vor confrunta în prezent și în viitor” (Niles & Harris-Bowlsbey, 2015, p. 380). Trecerea de la gimnaziu la liceu este considerată de către specialiști perioada în care adolescenții încep să analizeze anumite domenii de ocupaționale, să-și formeze expectanțe privind diferite profesii, să-și dezvolte aspirațiile. Planificarea carierei urmărește ”procesul prin care indivizii își evaluează punctele forte și punctele slabe, întrevăd oportunitățile de dezvoltare profesională și își stabilesc obiectivele și planurile prin care să își orienteze propriile cariere în direcția dorită” (Osoian & Zaharia, 2012, p. 150). Conceptul de ”dezvoltare a carierei” face referire la ”lărgirea, îmbunătățirea și perfecționarea carierei ca urmare a proceselor psihologice de învățare și formare, conducând în final la modificarea personalității, în general, a omului, dar mai ales a personalității profesional-vocaționale” (Zlate, 2004, p. 383).

Strategia rutei carierei profesionale ghidată de către individ prin capacitățile sale, sprijinită de către organizații prin politicile și programele care susțin ascensiunea în cariera ocupațională, este orientată pozitiv, constructiv, având valențe reprezentative pentru identitatea profesională a unei persoane.

CAPITOLUL 4

MĂSURI DE SPRIJIN PRIVIND DUBLA CARIERĂ ÎN SPORTUL DE PERFORMANȚĂ

Politicile europene din sectorul sportiv se bazează pe principii recunoscute la nivel internațional, reglementate prin Carta Europeană a Sportului, Codul de Etică Sportivă, Convenția Anti-doping, Cartea Albă a Sportului, comunicări ale Comisiei europene, ale Consiliului european etc. Consiliul Europei subliniază importanța dublei cariere în sport susținând necesitatea asigurării unei educații de calitate în paralel cu formarea sportivă pentru tinerii sportivi de cel mai înalt nivel (Comisia Europeană, 2011, p. 5). Dubla carieră în sport ar trebui să le permită sportivilor să se pregătească și pentru o carieră profesională care să le asigure integrarea pe piața muncii odată cu retragerea din activitatea sportivă de performanță, iar ”diplomele obținute în domeniul sportului ar putea reprezenta o alternativă bună în vederea dobândirii unei educații academice pentru a sprijini viitorul ocupațional al foștilor sportivi, pe piața forței de muncă” (Lupo, Tessitore, Capranica, Rauter & Topic, 2012, p. 54).

Țările Uniunii Europene au poziții diferite privind politicile de sprijin pentru sportivilor elevi sau studenți, conform datelor sintetizate în tabelul de mai jos.

Țara	Măsuri de sprijin
Marea Britanie	- burse pentru sportivii talentați cu vârste cuprinse între 16 – 25 de ani; - ”Programul de performanță și deprinderi de viață” care cuprinde o serie de sesiuni de mentorat și workshop-uri; - oportunitatea de a se pregăti cu un specialist în sportul ales în timp ce se pregătesc pentru cariera după sport - programe pentru dezvoltarea sportului de înaltă performanță
Austria	- nu impune limite pentru acceptarea sportivilor în cadrul universităților, acordă flexibilitate în ceea ce privește programul de studiu - sportivii de elită sunt sprijiniți de către universități prin furnizarea diferitelor servicii de susținere a dublei cariere (burse sportive)
Irlanda	- sistem educațional destul de restrictiv cu sportivii de elită, flexibilitate limitată pentru recuperarea cursurilor și îndeplinirea cerințelor de studiu - sistem educațional conservator, parțial receptiv la parteneriate cu federațiile sportive, orientate în susținerea sportivilor de elită

România se aliniază tendinței europene în ceea ce privește abordarea conceptului de dublă carieră în sport. Institutul Național de Cercetare pentru Sport București, în cadrul proiectului *Centru Regional de Politici și Suport pentru Dubla Carieră a Sportivilor – DC4AC*, co-finanțat de Comisia Europeană prin Programul ERAMUS + Sport, a tradus *EU Guidelines on Dual Careers of Athletes* (elaborat de către Comisia Europeană). *Ghidul de implementare a politicilor UE privind dubla carieră în sport* (versiunea tradusă în limba română) conține îndrumări pentru principalii factori ai formării duale, direcții de acțiuni corelate. Planul de acțiune Pierre de Coubertin se încadrează în această orientare și abordează aspectele educaționale, sociale, economice ale sportului, sănătatea publică, incluziunea socială, voluntariatul, finanțarea, protecția socială a sportivilor, punând în valoare rolul sportului pentru societate. Cu toate acestea, în țara noastră inițiativele de susținere a dublei cariere în sport nu sunt suficient cunoscute și mediatizate. Ele vizează, în principal, etapa următoare retragerii din activitatea competițională, integrarea pe piața muncii.

Cadrul legislativ de sprijin adresat sportivilor elevi, studenți asigură sportivilor de performanță, ajutor diferențiat, limitând accesul sportivilor, care nu sunt selecționați în loturile naționale sau olimpice, la anumite beneficii, deși sunt implicați și ei într-un regim exigent de viață (conform datelor din tabel).

Reglementări	Facilități	Observații
OMEC 5159/1998 Legea 69/2000 LEN 1/2011	- scutiri de frecvența la cursuri, proporțional cu nivelul de performanță - sesiune prelungită sau deschisă pentru susținerea examenelor din învățământul superior în funcție de nivelul de performanță	- recuperare cursuri fără predare suplimentară a acestora - necorelare activitate didactică și calendare competiționale, pregătire sportivă centralizată
Ordin 4799/2010	- sesiuni speciale pentru susținerea examenelor de bacalaureat	- suprapunere (uneori) sesiune de examen cu competițiile internaționale
HG 1004/2002	- înscrierea fără examen de admitere în învățământul superior a sportivilor care au obținut performanțe internaționale	- acces diferențiat, restrictiv raportat la performanțele înregistrate la nivel

Legea 69/2000	- asigurarea locurilor bugetate sau cu taxă, în învățământul superior, pentru sportivii care au înregistrat performanțe internaționale - rente viagere pentru sportivii care au obținut medalii la jocurile olimpice, campionate mondiale, campionate europene, la probele olimpice, după retragerea din cariera sportivă	internațional - caracter restrictiv, adresat doar sportivilor ”olimpici” - situația performerilor aflați la finalul carierei sportive, rămâne o problemă nesoluționată
---------------	--	--

CAPITOLUL 5

MANAGEMENTUL DUBLEI CARIERE ÎN SPORTUL DE PERFORMANȚĂ

Analiza dublei cariere în sport este un proces care nu poate fi redus doar la două acțiuni – sport și studiu, fără a se cuantifica și factorii care intervin în dezvoltarea dublei cariere. Principalii factori cu influență relevantă asupra dezvoltării dublei cariere în sport (la care vom face referire), vizează familia, instituția de învățământ, sportul, rețele sociale și timpul.

Familia, denumită și celula de bază a societății, una din verigile sociale de bază în asigurarea continuității și afirmării ființei umane, constituie mediul natural de dezvoltare al copilului. Familia ca mediu de socializare și educare, de comunicare, de stabilirea unor relații, ”a fost mereu prima școală a copilăriei” (Hălăucescu, 2016, p. 59). În formarea și dezvoltarea tinerilor rolul decisiv îl are educația instituționalizată, fără a se absolutiza însă rolul acesteia, alături de familie (în primii ani ai vieții), grupul de prieteni (în adolescență), dar și comunitate, biserică, mass-media (pe tot parcursul vieții). În societatea contemporană, educația constituie una din dimensiunile fundamentale, este ”condiția și progresul umanității” (Cucos, 2000, p. 45). Dezideratul ”mens sana in corpore sano”, sănătatea fizică și mentală exprimă convingeri fundamentale în societatea modernă, susținut prin declararea anului 2004, la nivel european, ca fiind anul educației prin sport. Sportul oferă mediul în care tinerii pot fi educați, învățați să concureze, este un mijloc pentru construirea unor relații pozitive de promovare a dezvoltării personale. Mediul sportiv cuprinde ”ansamblul relațiilor din cadrul grupei din care face parte sportivul, relațiile cu antrenorul, cu conducerea secției și clubului sportiv, la care se adaugă cele deschise spre marea familie a sportului, ocazionate de pregătiri comune, cantonamente, competiții” (Alexei, 2006, p. 93). Suportul de care poate beneficia sportivul, ”primit de la toți membrii anturajului este cheia ce permite sportivilor să realizeze un echilibru între educație, sport și dezvoltarea socială” (Caput-Jogunica, et.al, 2012, p. 21).

Managementul dublei cariere implică și gestionarea eficientă a timpului alocat desfășurării activităților pe parcursul zilei. Managementul timpului presupune ”control conștient asupra perioadei de timp petrecute pe anumite tipuri de activități, mărind astfel eficiența și calitatea unui produs de activitate” (Kirillov, Tanatova, Vinichenko & Makushkin, 2015, p. 193). Managementul timpului individual este influențat de o serie de factori de ordin familial, școlar.

PARTEA A II-A. CERCETARE PILOT PENTRU CULEGEREA DATELOR PRIVIND- PROBLEMATICA DUBLEI CARIERE ÎN SPORT

CAPITOLUL 6

CERCETARE PILOT PENTRU CULEGEREA DATELOR PRIVIND PROBLEMATICA DUBLEI CARIERE ÎN SPORT

Problematika temei de cercetare impune utilizarea unor metode de cercetare mixte pentru culegerea datelor cantitative și calitative. Cercetarea pilot include două studii: cel de verificare al chestionarelor și cel de verificare a planului de interviu.

Scopul studiului pilot privind verificarea chestionarelor a fost acela de a testa instrumentele de culegere a datelor în ceea ce privește identificarea întrebărilor care ar putea fi înțelese în mod greșit sau diferit de către subiecți, ordinea itemilor în chestionar, forma de răspuns în cazul întrebărilor închise, dar și în ceea ce privește durata de timp necesară completării chestionarelor. În vederea verificării chestionarului s-a urmărit, ca obiective: verificare planului de întrebări și succesiunea acestora; verificarea formulării întrebărilor astfel încât să nu producă dificultăți de înțelegere a acestora privind acordarea răspunsurilor; verificarea duratei de completare a chestionarului.

Subiecții participanți la studiul pilot au fost sportivi și antrenori care se încadrau în caracteristicile cumulative: sportivi: legitimați în cadrul cluburilor sportive la diferite discipline sportive; activi competițional; amatori sau nonamatori; cu vârsta minimă de 18 ani; cetățeni români, respectiv antrenori: încadrați în activitatea sportivă cu statut de antrenor; cetățeni români. Au participat la realizarea studiului pilot un număr de 15 subiecți, din care 10 sportivi și 5 antrenori, subiecți care nu au fost incluși în eșantionul final de cercetare.

Metodologia de cercetare pentru realizarea studiului pilot a fost ancheta sociologică prin administrarea chestionarelor. Desfășurarea studiului pilot s-a realizat în luna ianuarie 2016. Participarea subiecților la studiul pilot s-a realizat în urma obținerii acordului de participare voluntară.

Testarea chestionarului elaborat pentru culegerea datelor privind opiniile sportivilor, s-a realizat prin administrarea acestuia la data și ora convenită împreună cu participanții la studiu. Structura chestionarului a cuprins itemi care urmăresc abordarea a trei categorii de teme: activitatea sportivă, activitatea educațională sau formarea profesională și managementul dublei cariere în sport. Chestionarul a cuprins 48 de itemi, întrebări închise cu răspunsuri multiple precodificate (2 –10 variante de răspuns), întrebări deschise și întrebări demografice de identificare a caracteristicilor actorilor sociali.

Testarea chestionarului elaborat pentru culegerea datelor privind opiniile antrenorilor, s-a realizat în cadrul unui focus-group. Structura chestionarului adresat antrenorilor a însumat un număr de 25 de itemi, întrebări deschise, închise și demografice, menite să identifice percepția subiecților privind fenomenul dublei cariere în sport și evoluția sectorului sportiv din România, aspecte ale activității sportive și competiționale, condițiile de desfășurare a activității sportive de performanță, cunoașterea cadrului legislativ și a elementelor de sprijin a sportivilor, dar și a factorilor care intervin în gestionarea activității competiționale în paralel cu studiul și formarea profesională. Ultima parte a chestionarului face referire la programele și serviciile considerate a

fi de un real sprijin pentru sportivi în gestionarea dublei cariere. Finalul chestionarului prevede întrebări demografice.

În cadrul acestei etape de cercetare au fost eliminate erorile de înțelegere a sensului întrebărilor, prin verificarea și reformularea acestora, acolo unde s-a considerat oportun. În cazul unor întrebări închise s-a intervenit prin completarea și retragerea parțială a variantelor de răspuns. Astfel a fost acoperită o arie complexă și completă a posibilelor răspunsuri, facilitând completarea acestora. Au fost semnalate neclarități în prezentarea unei întrebări în cadrul chestionarului, întrebare care a fost modificată. Modificările intervenite au contribuit la finalizarea celor două seturi de chestionare destinate sportivilor și antrenorilor și eliminarea erorilor de completare a răspunsurilor. Obiectivele studiului pilot au fost îndeplinite.

Cercetarea pilot privind verificarea ghidului de interviu a presupus etapa de planificare și verificare a ghidului de interviu semi-structurat. S-a optat pentru un ghid de interviu semi-structurat care a cuprins 4 categorii de teme principale și 25 de teme secundare, urmărind să identifice etapele carierei sportive, a retragerii din activitatea competițională și tranziția către viața post-sport.

Scopul studiului pilot a fost acela de a testa instrumentul de culegere a datelor în ceea ce privește identificarea și abordarea temelor care vizează etapele dublei cariere în sport și ”pensionare” din sport, astfel încât să acopere experiențele subiecților, precum și verificarea posibilelor dificultăți de comunicare datorate vocabularului. Pentru demersul verificării ghidului de interviu semi-structurat, au fost stabilite obiective precum: verificarea planului de interviu și succesiunea temelor urmărite; verificarea modului de abordare a temelor de discuție și formulare a întrebărilor astfel încât să nu fie influențată opinia exprimată, să nu producă dificultăți de înțelegere a acestora în relatarea istoriilor de viață ale respondenților; verificarea duratei de realizare a interviului.

În cadrul studiului pilot au fost intervievați un număr de 2 sportivi retrași din activitatea de performanță, având domiciliul în Oradea. Subiecții care au participat la studiul pilot, nu au fost incluși în eșantionul final de cercetare.

Desfășurarea cercetării pilot pentru testarea ghidului de interviu s-a realizat în luna ianuarie 2016. Subiecții au fost contactați telefonic, obținându-se într-o primă etapă acordul verbal de participare voluntară la studiu. Data, ora și locația privind desfășurarea interviului au fost stabilite de către subiecți, conferind în acest mod posibilitatea de a alege un mediu confortabil de exprimare. Participarea subiecților la studiul pilot s-a realizat în urma obținerii acordului scris de participare voluntară.

În cadrul acestei etape de cercetare au fost subliniate aspecte privind formularea întrebărilor cu intervenții minore de reformulare a acestora, care vor fi adaptate în funcție de interlocutor. Un alt aspect punctat de unul din subiecți a fost discutarea temei considerate sensibile în ceea ce privește cauzalitatea retragerii din cariera sportivă, abordare care a fost adaptată în funcție de atitudinea subiectului. A fost introdusă o temă de abordare care are scopul de a înregistra opiniile subiecților privind necesitatea unor acțiuni de sprijin în managementul dublei cariere și retragerea din cariera sportivă, cu propuneri concrete. Prin parcurgerea etapelor specifice studiului a fost finalizat ghidul de interviu, temele principale fiind completate cu încă o categorie. În consecință ghidul de interviu însumează 5 teme principale și 25 subteme. Obiectivele studiului pilot au fost îndeplinite.

PARTEA A III-A. CERCETĂRI PERSONALE PRIVIND DUBLA CARIERĂ ÎN SPORTUL DE PERFORMANȚĂ

CAPITOLUL 7

STUDIUL I. FENOMENULUI DUBLEI CARIERE ÎN SPORTUL DE PERFORMANȚĂ DIN ROMÂNIA

Participarea sportivă intensivă, exigențele școlare generează provocări atunci când sportivii trebuie să combine educația cu activitatea de performanță. Complexitatea fenomenului studiat justifică utilizarea metodei anchetei sociologice prin administrarea chestionarului. Etapa de cercetare pentru studiul privind managementul dublei cariere s-a desfășurat în perioada ianuarie – iunie 2016.

Scopul principal urmărit în prezentul studiu a fost construirea unei imagini de ansamblu a realității dublei cariere în sport în context național, cu evidențierea aspectelor care intervin în realizarea performanței sportive și școlare privind parcurgerea programelor educaționale și profesionale în paralel cu dezvoltarea și perfecționare sportivă, conturând o radiografie a stadiului de preocupare și abordare a dublei cariere în sport. Obiectivul general vizează analiza perioadei din viața sportivilor de performanță și înaltă performanță în care combină activitatea sportivă cu cea educațională și/sau formare profesională, integrată sub conceptul de dublă carieră, cu efecte în tranziția către viața post-sport.

În realizarea cercetării s-a plecat de la ipoteza conform căreia concentrarea preponderent spre cariera sportivă influențează preocuparea pentru studiu, prejudiciind performanța educațională și pregătirea profesională.

Participanții la studiului privind fenomenul dublei cariere în sportul de performanță, au fost grupați în două categorii de subiecți: sportivi și antrenori. Caracteristici cumulative stabilite pentru categoria subiecții sportivi: legitimați în cadrul cluburilor sportive reprezentative din regiunea de N-V a țării (județele Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu Mare, Sălaj); participanți în sistemul competițional național; amatori sau nonamatori; cu vârsta minimă de 18 ani; cetățeni români. Caracteristici cumulative stabilite pentru subiecții antrenori: angrenați în activitatea din cadrul cluburilor sportive reprezentative din regiunea de N-V a țării (județele Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu Mare, Sălaj); cetățeni români. Populația statistică investigată a inclus un număr de 300 de sportivi și 92 de antrenori, distribuiți pe ramuri de sport olimpice și neolimpice.

Etapă de administrare chestionarelor, realizată în perioada februarie – iunie 2016, a fost precedată de o etapă de pregătire în care au fost contactați managerii cluburilor sportive incluse în eșantion, pentru a se solicita acordul de participare. După primirea acceptului scris, au fost programate vizite pentru aplicarea chestionarelor. Din considerente organizatorice au fost pregătite chestionare atât în varianta listată (suport hârtie) cât și varianta electronică (on line). Chestionarele au fost anonime. Intervalul de timp pentru completarea chestionarelor a fost în medie de 40 de minute.

Rezultate

Analiza datelor înregistrate pune în evidență aspecte relevante privind managementul dublei cariere în sportul de performanță și implicațiile în activitatea sportivilor. Analiza descriptivă a fost utilizată pentru a determina profilurile demografice și sportive ale subiecților.

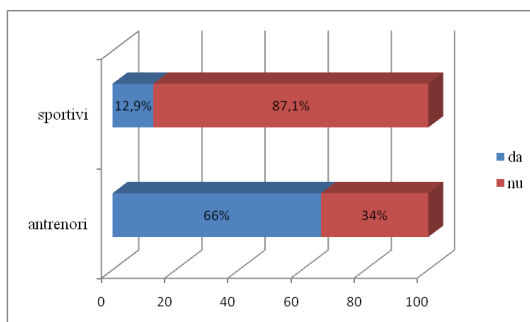
Analiza inferențială (asocieri – chi pătrat; testul t-test), a fost aplicată pentru a identifica relații între variabile, respectiv pentru a compara eșantioane extrase din populația investigată.

Din totalul subiecților sportivi (N=300) participanți la studiu, 57,7% (N=173 subiecți) au fost de gen masculin și 42,3% (N=127) de gen feminin, având o medie de vârstă de 23,39 de ani (± 4.711). Datele înregistrate au arătat o pondere mai mare a subiecților care performează în primul eșalon valoric de performanță. Din totalul subiecților antrenori (N=92), 25% au fost de gen feminin și 75% antrenori de gen masculin, având o medie de vârstă de 43.36 de ani (± 11.361).

Conceptul de dublă carieră în contextul sportului de performanță din România

Fenomenul "dublei cariere în sport" a fost perceput diferit de către subiecți (sportivi și antrenori). Relatările subiecților (sportivi) acoperă o varietate de răspunsuri de la unele aparent fără legătură cu realitatea, sugerând ceea ce trăiesc, "cariera sportivă pe primul plan", "competiții la nivel internațional", până la abordări complexe "capacitatea de a-ți gestiona timpul, resursele în vederea obținerii de performanțe cât mai înalte, atât pe plan sportiv cât și pe plan școlar sau profesional" sau realitatea managementului dublei cariere din România – "un sportiv de performanță nu poate să aibă o dublă carieră, adică și sport și școală sau loc de muncă, nu poate face performanță în amândouă". Pentru 56,9% din sportivi noțiunea de "dublă carieră în sport" nu este una necunoscută, însă definițiile atribuite conceptului nu relevă faptul că acțiunea este pe deplin înțeleasă, iar 43,1% admit că nu cunosc semnificația conceptului. Există și categoria subiecților care au declarat că sunt familiarizați cu ceea ce înseamnă dubla carieră în sport, fără a face o vreo altă mențiune. Procentul acestora este relativ mare, având în vedere că 44% din totalul subiecților (sportivi) care au declarat că ar cunoște noțiunea, nu au precizat vreo definiție. În consecință, se poate afirma că procentul subiecților sportivi care atribuit o definiție conceptului de dublă carieră în sport a fost de fapt, de 12,9%.

Majoritatea subiecților (antrenori) din totalul celor care au afirmat că le este cunoscut conceptul de dublă carieră în sport (77,2%, N=71), încadrează conceptul ca fiind "două activități desfășurate în același timp, sport și școală, sport și o activitate profesională", cu diferite nuanțe ale definiției. Nu toți antrenorii au ales să își exprime punctul de vedere în definirea noțiunii de dublă carieră în sport, astfel, 22,8% (N=21) nu au menționat vreun răspuns, iar peste 10% din antrenori, arată, prin structura definițiilor menționate, că nu înțeleg acest fenomen, deși susțin contrariul. Prin urmare, și în cazul antrenorilor, procentul răspunsurilor afirmative nu este tocmai real, fiind sub 67%, ceea ce restrânge numărul subiecților antrenori care înțeleg corect conceptul de dublă carieră în sport.

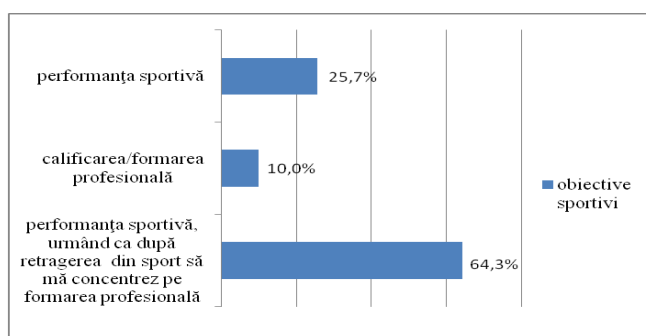

Grafic 9 – Compararea rezultatelor privind cunoașterea conceptului de dublă carieră în sport

Fenomenul ”dublei cariere în sport” a fost perceput diferit de către subiecți (sportivi și antrenori). S-a înregistrat un grad de cunoaștere mai mare în rândul antrenorilor comparativ cu sportivii ($\chi^2=12.28$, $df.=1$, $p=0.000$).

Activitatea sportivă de performanță

Majoritatea subiecților (sportivi) – 56,7% susțin că au fost preocupați atât de educație/formare profesională cât și activitatea sportivă. Acest răspuns ar putea fi unul dezirabil, dacă îl coroborăm cu obiectivele considerate a fi importante, unde pe primul loc și cu un procent majoritar (90%), este evocată performanța sportivă. Preocuparea pentru construirea carierei sportive de succes este mai accentuată printre subiecții de gen masculin ($\chi^2=16.92$, $df.=1$, $p=0.000$), în timp ce subiecții de gen feminin acordă atenție atât activității sportive, cât și pregătirii educaționale, profesionale. Cu toate acestea diferența între subiecții gen feminin este semnificativă ($\chi^2=12.633$, $df.=2$, $p=0.002$), sugerând că sportivii de elită acordă mai multă importanță activității sportive de performanță. Sportivii din primul eșalon valoric de performanță poziționează cariera sportivă pe primul loc în ierarhia priorităților, față de sportivii din eșalonul secund ($\chi^2 =9.02$, $df.=2$, $p=0.011$). Educația, calificarea profesională sunt obiective poziționate în plan secund de către sportivi, urmând a se concentra asupra acestui aspect după retragere din cariera sportivă (64,3%).

Grafic 12 – Obiective urmărite de către sportivi

Sportivii de gen masculin care au avut selecții în lotul național au tendința de a acorda mai multă atenție activității de performanță, comparativ cu sportivii care nu au avut selecții. Pentru subiecții de gen feminin concentrarea pe cariera sportivă este mai evidentă în cazul celor selecționați în lotul național, rezultatele indicând diferențe semnificative ($\chi^2=8.998$, $df.=2$, $p=0.011$). Principalul obiectiv urmărit de către subiecții de gen masculin a fost dezvoltarea carierei sportive, față de subiecții de gen feminin ($\chi^2=10.80$, $df.=2$, $p=0.004$).

Tabel 57 – Ierarhia obiectivelor de selecție în lotul național în funcție de gen

Gen	Item	Răspuns	Ați fost selecționat în lotul național?		χ^2	p
			da	nu		
M	Care este cel mai important obiectiv urmărit de dvs.?	performanța sportivă	34,0%	30,4%	3.174	0.205
		calificarea/formarea profesională	4,3%	11,4%		
		performanța sportivă, urmând ca după retragerea din sport să mă concentrez pe formarea profesională	61,7%	58,2%		

		performanța sportivă	16,9%	16,1%		
		calificarea/formarea profesională	4,6%	22,6%		
F	Care este cel mai important obiectiv urmărit de dvs.?	performanța sportivă, urmând ca după retragerea din sport să mă concentrez pe formarea profesională	78,5%	61,3%	8.998	0.011

Probabilitatea subiecților (sportivi) din primul eșalonul valoric de performanță să fie selecționați în lotul național este mai mare, față de subiecții încadrați în eșalonul secund ($\chi^2=8.93$, $df.=1$, $p=0.003$).

Majoritatea antrenorilor (91,3%) afirmă că au îndrumat sportivii să acorde atenție în egală măsură atât activității sportive, cât și școlare, dar și vieții familiale și sociale, în timp ce sportivii (49,7%) susțin contrariul, că au fost îndrumați să se concentreze pe activitatea sportivă ca preocupare principală. S-au înregistrat diferențe semnificative statistic privind orientarea activităților în această abordare ($\chi^2=66.65$, $df.=2$, $p=0.000$). Percepția subiecților (sportivi) din cadrul jocurilor sportive de a fi încurajați de către antrenor preponderent spre activitatea sportivă este mai mare, față de subiecții din categoria sporturilor individuale în rândul cărora s-a înregistrat preocupare atât pentru pregătirea sportivă, cât și pentru pregătirea școlară ($\chi^2=15.75$, $df.=2$, $p=0.000$). Sportivii selecționați în loturile naționale, susțin că au fost încurajați de către antrenori să se concentreze prioritar pe dezvoltarea sportivă, urmărind ca obiectiv principal maximizarea performanțelor sportive, relație semnificativă statistic, atât în cazul subiecților de gen masculin ($\chi^2=7.37$, $df.=2$, $p=0.025$), cât și în cazul subiecților de gen feminin ($\chi^2=24.44$, $df.=2$, $p=0.000$). Subiecții din primul eșalon valoric de performanță ($M=2.78 \pm 1.02$) alocă semnificativ mai puțin timp pregătirii școlare, comparativ cu subiecții din eșalonul secund ($M=3.05 \pm 1.19$), înregistrându-se diferențe semnificative statistic – $t(298)=-2.05$, $p=0.04$.

Activitatea educațională

Subiecții (sportivi) acuză sistemul de învățământ în ceea ce privește ”*elaborarea unor programe școlare foarte încărcate, cerințe greu de îndeplinit pentru elevii și studenții implicați și în activitatea sportivă de performanță*”. Deși cunoștințele predate la cursuri sunt apreciate de către 43,3% din subiecți ca fiind importante ”*în foarte mare măsură*” pentru formarea lor, absențele de la cursuri datorate preponderent activității sportive (99%), fac ca asimilarea informațiilor să se realizeze cu sincope pentru că recuperarea cursurilor presupune ”*transcrierea cursurilor de la colegi*” (63,7%) sau ”*pregătire individuală*”, (24%), fără o predare suplimentară a lecțiilor pierdute.

Subiecții din primul eșalonul valoric de performanță acordă mai puțină importanță dezvoltării personale și profesionale, față de subiecții încadrați în eșalonul secund ($\chi^2=15.05$, $df.=4$, $p=0.005$). În același timp, subiecții de gen feminin acordă mai mare importanță educației și formării profesionale față de subiecții de gen masculin, care prezintă probabilitate mai mică în ceea ce privește interesul pentru studiu ($\chi^2=17.73$, $df.=4$, $p=0.001$). Atitudinea subiecților de gen feminin față de școală este confirmată și relația semnificativă statistic – $\chi^2=11.74$, $df.=1$, $p=0.001$, înregistrată între variabilele gen și promovarea examenului de bacalaureat, unde fetele înregistrează o promovabilitate mai mare. Subiecții de gen masculin acordă mai puțină atenție pregătirii școlare ($N=173$, $M=1.87 \pm 0.85$), față de subiecții de gen feminin ($N=127$, $M=1.51 \pm 0.68$), diferența între grupuri fiind semnificativă statistic ($t(298)=3.94$, $p=0.00$).

Sportivii din categoria jocurilor sportive percep problema timpului necesar activității sportive ca având influențe negative asupra performanței școlare, față de sportivii de la sporturi individuale ($\chi^2=11.54$, $df.=4$, $p=0.021$). Acest context poate genera presiune, punându-i în fața unui posibil abandon școlar, mai degrabă în rândul sporturilor de echipă, decât în cazul sporturilor individuale ($\chi^2=9.80$, $df.=4$, $p=0.002$). Subiecții din eșalonul secund ($N=124$, $M=2.85\pm 1,21$), apreciază că implicarea în cariera sportivă influențează într-o mai mare măsură pregătirea școlară, față de subiecții din primul eșalon valoric de performanță ($N=176$, $M=2.51\pm 1,04$) – $t(298) = -2.60$, $p=0.01$.

Managementul dublei cariere în sportul de performanță

Opiniile antrenorilor – 54,3%, arată că momentul oportun pentru intervenția privind sprijinul celor două activități ar trebui să se realizeze *”în perioada tranziției de la juniori la seniori”*, moment în care sportivul are consolidată dorința de performanță și preferința sportivă. Având în vedere că la momentul tranziției de la juniori la seniori (în funcție de ramura de sport), sportivii sunt absolvenți de liceu (sau în pragul absolvirii), considerăm că este un stadiu tardiv în planificarea dublei cariere. În acest context, apare întrebarea dacă această categorie de antrenori susțin într-adevăr dezvoltarea ambelor activități?

Din totalul subiecților (antrenori), 77% nu cunosc vreo modalitate sau prevedere legislativă de sprijin a sportivilor pentru a combina eficient cariera sportivă cu cea educațională/formare profesională, 23% fac referire la aceste aspecte. Informațiile fie nu sunt prezentate, fie nu sunt asociate ca mijloace de sprijin a tinerilor în formarea sportivă și profesională. Pentru 93% din subiecți (sportivi) modalitățile de sprijin sunt o necunoscută, doar 7% din subiecți fac referire la anumite reglementări.

Majoritatea sportivilor (90%) acuză problema timpului *”insuficient, în general nu este timp destul pentru ambele activități (sport și școală) apoi intervine oboseala, stresul, lipsa de energie pentru tot ce trebuie făcut....”*. Alături de problema timpului, în astfel de situații, intervine și efortul financiar pe care sportivii trebuie să îl suporte.

Un aspect subliniat de către antrenori a fost dezinteresul sportivilor față de *”pregătirea propriului viitor”*, dezinteres manifestat atât în ceea ce privește pregătirea sportivă, cât și față de școală, susținut de mediul familial prin mentalitatea părinților care nu văd posibilă *”combinarea efortului sportiv cu cel educațional”*. Lista problemelor invocate de către antrenori fac referire la aspecte privind finanțarea insuficientă, probleme de infrastructură etc.). Accidentările apărute pe fondul acumulării oboselii, a pregătirii intensive fără refacere adecvată, absența specialiștilor, atitudinea cadrelor didactice care *”nu sunt de acord cu cariera sportivă”*, pot fi bariere pentru sportivii care ajung în pragul abandonului sportiv.

Majoritatea sportivilor au declarat că nu se simt sprijiniți în parcurgerea în paralel a programelor de pregătire sportivă și educațională. Sportivii de la jocuri sportive percep într-o măsură mai mică susținerea în combinarea activității sportive și a studiului, comparativ cu sportivii de la sporturi individuale ($\chi^2=14.33$, $df.=4$, $p=0.006$). Cu toate acestea, antrenorii apreciază într-o mai mare măsură că sportivii nu sunt suficient susținuți în această direcție, față de sportivi ($\chi^2=95.10$, $df.=4$, $p=0.000$).

Factori suport în dezvoltarea sportivilor implicați în dubla carieră

În momente importante de viață, 92% din subiecți (sportivi) se consultă în principal cu familia. Pentru 16% din sportivi relația cu antrenorii este pozitivă, având încredere să apeleze la îndrumarea acestora. Influența grupului de prieteni privind atitudinea de viață, performanța școlară și sportivă, este apreciată de către 12% din subiecți (sportivi). Subiecții au nevoie de

suportul și orientarea parentală (6%), școlară (17%) în alegerea rutelor de formare profesională. Dezvoltarea carierei profesionale orientate către un traseu ascendent, necesită un înalt grad de angajament asumat de către 57% din sportivi privind responsabilitatea pregătirii tranziției de la viața sportivă la cariera profesională.

Retragerea din cariera sportivă și pregătirea pentru viața post-sport

Dedicați activității sportive, orientați sau nu de către antrenori în această direcție, sportivii nu consideră că sunt suficient de pregătiți pentru o eventuală retragere din activitate – 76,3%. O parte importantă a sportivilor (65%) nu au avut intenții de a se raporta la momentul renunțării la cariera sportivă fiind și la vârsta la care mai pot performa cu succes în sport (media de vârstă a subiecților a fost de 23,39 de ani) sau pentru faptul că nu știu ce să facă, ”*nu s-au gândit încă la viața după retragere din sport, nu știu ce să facă în această direcție*”. Din totalul subiecților (sportivi) 26% au urmat sau sunt înscriși la cursurile din învățământul superior, 4% au obținut diplome la cursuri de calificare, iar 5% desfășoară în paralel activități profesionale, încadrați cu timp parțial de muncă. Aceeași opinie este împărtășită și de către antrenori privind nepregătirea sportivilor pentru pensionarea din cariera sportivă, care susțin în proporție de 78,3%.

Încrederea profesională dată de competențele asimilate, necesare pentru a urma cariera profesională după retragerea din activitatea sportivă, crește pe măsura experienței de viață, odată cu înaintarea în vârstă ($\chi^2=31.78$, $df.=3$, $p=0.000$). Cu toate acestea, majoritatea subiecților (76,3% dintre sportivi și 78,3% din antrenori) consideră că sportivii din România nu au o pregătire adecvată astfel încât tranziția de la cariera sportivă la activitatea profesională să se realizeze fără dificultăți. Subiecții de gen feminin își asumă responsabilitate mai mare în ceea ce privește pregătirea pentru integrarea socio-profesională, față de subiecții de gen masculin ($\chi^2=9.44$, $df.=1$, $p=0.002$). Subiecții din eșalonul valoric secund consideră că este problema sportivului de a fi responsabil de integrarea socio-profesională după retragerea din cariera sportivă ($\chi^2=9.07$, $df.=1$, $p=0.003$), în timp ce subiecții din primul eșalonul valoric este apreciază că este sarcina federației să se preocupe de pregătirea sportivilor privind integrarea socio-profesională după retragerea din performanța sportivă ($\chi^2=11.49$, $df.=1$, $p=0.010$).

Măsuri în pregătirea sportivilor pentru retragerea și tranziția din cariera

Antrenorii au menționat că servicii precum ”*practica în domeniul formării profesionale*” (23%), ”*consiliere și informare educațională*” (21,7%), ”*consiliere și informare privind ocuparea unui loc de muncă*” (17,4%), ”*consiliere pentru planificarea carierei*” (17%), ”*orientarea vocațională*” (12%) și ”*cursuri de dezvoltare personală*” (8,7%), pot fi utile pentru sportivii aflați în pragul retragerii din activitatea competițională. În procesul tranziției, semnificația informațiilor ca potențial strategic devenit în societatea actuală, a fost subliniată de către subiecți (antrenori) prin propunerea acțiunilor precum: ”*servicii de consiliere privind dezvoltarea carierei profesionale în paralel cu cariera sportivă*” (42%), ”*organizarea unor evenimente de prezentare a informațiilor despre posibile cariere profesionale pentru sportivi*” (20%). De asemenea, ”*organizarea unor întâlniri între sportivi și angajatori*” poate constitui componentă de sprijin a sportivilor (16%); ”*desemnarea unei persoane de legătură cu companii pentru a asigura oportunități de angajare*” (8%), ”*planificarea momentului retragerii din cariera sportivă*” (7%) sau ”*monitorizarea locurilor de muncă vacante existente pe piața muncii și prezentarea ofertelor sportivilor*” (7%) se încadrează în posibile măsuri propuse de antrenori privind eficientizarea tranziției.

Concluzii

Studiul dublei cariere în sport răspunde nevoii de înțelegere și aprofundare a fenomenului dublei cariere în sportul de performanță din România și a relațiilor care pot sprijini combinarea activității sportive cu activitatea educațională și formarea profesională, astfel încât să poată preveni riscurile abandonului sportiv sau școlar, problemele de inserție pe piața muncii după retragerea din cariera sportivă. Semnificația conceptului de ”dublă carieră în sport” (aparent) pare a fi cunoscută de către antrenori și sportivi, însă definiția atribuită termenului nu relevă faptul că fenomenul este corect înțeles, ceea ce reclamă acțiuni de promovare și conștientizare a importanței combinării sportului și studiului într-un ansamblu echilibrat, confirmând astfel premisa studiului.

Pe parcursul carierei sportivilor, principalul obiectiv urmărit de către antrenori și sportivi este maximizarea performanțelor, atingerea excelenței sportive, fapt care încurajează sportivii să poziționeze activitatea educațională, formarea profesională într-un plan secund, mai ales în cazul sportivilor de înaltă performanță, fie pe același palier al priorităților cu activitatea sportivă, în cazul sportivilor din eșalonul secund. Această tendință de concentrare preponderent spre performanța sportivă, distrage atenția de la importanța pregătirii sportivilor ajunși în pragul pensionării din cariera sportivă, pentru tranziția către o altă etapă de viață, dar care nu au realizat performanțe care să le permită un trai decent (obținerea unei rente viagere). Ipoteza conform căreia dedicarea sportivă de performanță limitează timpul necesar pregătirii educaționale prejudiciind astfel formarea profesională, se confirmă, punând în valoare diferențe ale preocupării în funcție de nivelul de performanță și gen.

Cadrul legislativ din România privind dezvoltarea dublei cariere, nu este unul favorizant, însă nici reglementările existente nu sunt suficient cunoscute de către sportivi și antrenori, fie nu sunt prezentate, fie nu sunt asimilate ca mijloace de sprijin. Preocuparea pentru managementul dublei cariere ar trebui să debuteze odată cu consolidarea dorinței de performanță și să continue pe tot procesului de dezvoltare sportivă și educațională urmărind atât succesul sportiv, cât și performanța școlară.

Studiul dezvoltă un cadru teoretic care poate contribui la elaborarea unor strategii de abordare a dublei cariere în sportul de performanță care poate să permită consolidarea angajamentului sportiv și educațional, prevenind astfel abandonul sportiv sau școlar determinat de alegerea rutei carierei, parcurs care să asigure tranziția spre viața în afara sportului și integrarea socio-profesională, fără dificultăți.

CAPITOLUL 8

STUDIUL II. ETAPELE CARIEREI SPORTIVE ȘI TRANZIȚIA DE LA ACTIVITATEA SPORTIVĂ LA ETAPA POST-SPORT

Meseria de sportiv este una accesibilă majorității populației, însă este de scurtă durată. Pentru mulți sportivi de performanță, combinarea unei cariere sportive cu educația sau locul de muncă poate fi o provocare care implică dificultăți. Ei trebuie să echilibreze exigențele sportului cu studiul sau activitatea profesională.

Scopul principal al prezentului studiu a fost să exploreze etapele carierei sportive semnalând dificultățile cu care se confruntă sportivii din România în parcursul spre performanța sportivă, în etapa retragerii din activitatea competițională și tranziția către viața post-sport. Obiectivul general vizează analiza etapelor de formare, dezvoltare, încheiere a activității sportive

de performanță și tranziția către un alt stil de viață, asumate de către actorii sociali implicați în fenomenul dublei cariere în sport.

În realizarea acestui studiu s-a plecat de la următoarele prezumții (ipoteze):

- dedicarea tinerilor preponderent pe activitatea sportivă de performanță conduce spre neglijarea altor aspecte importante de viață, cum ar fi: educația, pregătirea viitoarei cariere profesionale, viața socială;
- neglijarea altor aspecte de viață de către tinerii dedicați sportului de performanță poate genera dificultăți în tranziția spre viața post-sport și ocuparea unui loc de muncă;
- factorii determinanți ai retragerii din cariera sportivă pot influența tranziția către o altă etapă de viață.

În demersul studiului au fost incluși sportivi retrași din activitatea sportivă de performanță, cetățeni români. Mediul de proveniență, ca zonă geografică, al subiecților a fost județele Bihor, Sălaj și Maramureș. Caracteristici cumulative stabilite pentru subiecți: sportivi retrași din cariera sportivă, care în perioada activă au fost participanți în sistemul competițional național sau internațional, amatori sau nonamatori, cu domiciliul stabil în localități din regiunea de N-V a țării, cetățeni români. Pentru stabilirea eșantionului s-a utilizat metoda ”bulgărelui de zăpadă”. Au fost intervievați un număr de 21 subiecți.

Abordarea acestui studiu s-a realizat prin utilizarea metodei interviului. Pentru analiza datelor înregistrate în cadrul interviurilor a fost utilizată metoda analizei de conținut. Relatările subiecților participanți la cercetare au fost înregistrate cu ajutorul unui reportofon, apoi transcrise, după care s-a trecut la analiza acestora. Pentru realizarea studiului a fost elaborat un ghid de interviu semi-structurat, verificat și finalizat în cadrul studiului pilot.

Realizarea interviurilor s-a desfășurat în perioada februarie – mai 2017. La începutul fiecărui interviu, subiecților li s-a oferit un formular de consimțământ privind participarea voluntară. Subiecții au fost informați și asupra faptului că în orice moment al interviului pot renunța la studiu, fără să motiveze retragerea și fără să existe consecințe care să îi afecteze. Durata interviului a fost cuprinsă între 40 și 60 de minute, în funcție de modul de relatare a experiențelor subiecților și complexitatea carierei sportive.

Rezultate

Participarea sportivă, pentru subiecții intervievați, îmbracă diferite forme, în funcție de contextul socio-cultural predominant. Deși uneori, primii pași în sport încep de la vârste mici ”*ca o joacă, care apoi a devenit serioasă...*”, pentru subiecții care provin din medii familiale cu tradiție în sport, implicarea în activitatea sportivă pare a fi normalitate. Cei mai mulți copii ajung să practice sport în urma selecțiilor organizate prin școli de către personal specializat sau îndrumați de către părinți. Începutul parcursului către performanță își poate găsi motivația în joacă ”*...se juca mult în curte, într-un parcul de lângă noi...*”, în dorința de succes, recunoaștere, popularitate, în satisfacțiile obținute, apreciere, o modalitate de evadare din cotidian sau probleme familiale, o alternativă la tentațiile lumii moderne și un mod util de a-și ocupa timpul liber. Posibilitatea construirii unui viitor mai bun, mai ales înainte de 1989, când sportul asigura un statut social ridicat și reprezenta o modalitate de a accede pe scara socială, de a avea trai decent comparativ cu restul populației.

Pentru subiecții care aleg continuarea activității sportive la nivel de performanță, o parte din resursele de timp și energie se vor canaliza spre această dezvoltare. Procesul de identificare cu statutul de sportiv începe uneori foarte devreme. Deși participarea sportivă poate să înceapă

Într-un mod distractiv, provocarea de a-și depăși limitele și dorința de succes, determină sportivii să acorde importanță tot mai mare pregătirii și dezvoltării carierei sportive de succes. Astfel, sportul devine elementul central al existenței subiecților, ajungând să fie principala preocupare, poziționând într-un plan secundar școala sau alte aspecte ale vieții.

Pe parcursul carierei sportive, subiecții experimentează mai multe etape ale tranziției de la inițiere și până la retragerea din activitatea competițională. Se poate vorbi despre tranziție nu numai în etapa trecerii de la sport spre viața post-sport, ci și în momentul promovării într-un eșalon valoric superior, al trecerii la o categorie de vârstă superioară sau în cazul transferului către o altă structură sportivă. În această etapă sportivii parcurg un proces de adaptare la un mediu nou, uneori diferit ca nivel al expectanței. Principalul factor decizional al transferurilor sportivilor, rămâne aspectul financiar și condițiile de pregătire asigurate în traseul ascendent al carierei sportive. S-au constatat și diferențe în funcție de gen în ceea ce privește transferul sportivilor, astfel în cazul persoanelor de gen feminin s-a înregistrat o oarecare stabilitate, mai ales dacă erau căsătorite, preferând să rămână la echipa/clubul din localitatea unde aveau domiciliul stabil.

Oferta cluburilor sportive vine cu o serie de beneficii, menționate de către subiecții intervievați, care constau în asigurarea veniturilor financiare, condițiilor de cazare, masă, indemnizație de efort/sportiv, suplimente alimentare, susținătoare de efort, pregătire sportivă la standarde de performanță etc. Odată ajunși în elita sportivă, subiecții vorbesc de compensații care pot asigura un trai decent, însă rămâne problema celor care nu reușesc să atingă un nivel înalt de performanță. Și la capitolul beneficii din sport s-au constatat diferențe între perioada „înainte și după 1989”. Condițiile asigurate, înainte de '89, permiteau sportivului să trăiască din sport fără să constituie o problemă momentul retragerii din cariera sportivă.

Alegerea carierei sportive declanșează și concentrarea pe activitatea sportivă, poziționând în plan secundar alte aspecte ale vieții sociale, cu prejudicii importante asupra educației, formării profesionale sau a vieții de familie. Participarea la programul de pregătire și competiții, presupune renunțare la alte activități (specifice vârstei), presupune sacrificii. Renunțările datorate sportului au fost trăite mai mult sau mai puțin intens în funcție de momentul carierei sportive, dar odată cu trecerea timpului, privite retrospectiv, nu mai sunt percepute la fel de dramatic.

Odată cu decizia alegerii carierei sportive, sportul devine activitatea principală a subiecților, orientând întreaga viață spre obținerea performanțelor. În cazul subiecților care activează în primul eșalon valoric sau al celor care au fost selecționați în lotul național, s-a identificat tendința de a se concentra mai mult spre dezvoltarea sportivă, comparativ cu subiecții care nu au ajuns încă la acest nivel de realizare. Majoritatea subiecților consideră că practicarea activității sportive influențează performanțele școlare sub aspectul limitării timpului necesar îndeplinirii cerințelor școlare, în condițiile în care nu găsesc sprijin în parcurgerea echilibrată a studiului și a pregătirii sportive. Subiecții care au manifestat interes și pentru viitoarea carieră profesională au încercat să îmbine studiul cu sportul, urmând cursuri la nivel universitar sau postliceal, pe când subiecții concentrați pe cariera sportivă, s-au limitat, în cele mai multe cazuri la absolvirea liceului, însă au avut o perioadă mult mai mare în care au activat ca sportivi de performanță.

După 1989, odată cu diversificarea învățământului, varietatea specializărilor, creșterea numărului de locuri la admitere în învățământul superior, apariția școlilor post-liceale, opțiunea calificării profesionale devine mai accesibilă. Dinamica pieței muncii, nesiguranța mediului sportiv dată și de faptul că sportivii nu mai beneficiază de sprijin privind inserția pe piața muncii

după retragerea din viața competițională, la fel ca în perioada comunistă, accesul la informație și învățământ superior, conduce la orientarea sportivilor spre o preocupare mai activă pentru viitoarea profesie.

Participarea sportivă este definită de ciclurile de viață, iar situații precum vârsta biologică, scăderea capacității fizice/motrice, dificultăți în menținerea formei sportive la nivelul cerințelor competiționale, inechitate în deciziile antrenorilor privind includerea sportivilor în prima formație de joc, sunt factori care au condus către decizia renunțării la activitatea competițională. Motivele cele mai frecvent invocate de către subiecți, fie ca posibilă cauză de retragere temporară la un moment dat pe parcursul carierei către consacrare, fie ca motiv al retragerii definitive din viața sportivă, sunt aspectele medicale datorate accidentărilor sportive. Dificultățile de comunicare, ajunse în anumite cazuri la situații conflictuale, intervenite între sportivi și antrenori, reprezentanți ai cluburilor și federațiilor sportive, au jucat un rol important în decizia subiecților de a renunța la cariera sportivă. Cotextul generat de limitarea sprijinului din partea statului, după 1989, a avut ca efect disponibilizarea unui număr important de sportivi, constituind și cauza a terminării carierei sportive. Conjunctura familială, existența copiilor în familie constituie un alt motiv al retragerii din activitatea competițională.

Experiențele activității sportive și educaționale, durata și perspectivele celor două cariere, poziționează sportivii în fața alegerilor de instruire care să ofere mai multă siguranță pentru viitor, considerând angajamentele școlare mai importante. În cazul subiecților intervievați, s-au remarcat diferențe, în funcție de nivelul de performanță, gen, nivel de instrucție, în ceea ce privește modul în care acceptă decizia retragerii din activitatea competițională și gestionarea procesului de adaptare la viața socială, școlară sau profesională. Subiecții care au practicat sport și la nivel de înaltă performanță, sunt mai dedicați vieții sportive, acordă mai puțină atenție celorlalte aspecte ale vieții, sunt mai puțin pregătiți pentru pensionarea sportivă și debutul unei cariere ocupaționale, iar experiența adaptării la noua viață, poate fi traumatizantă. Subiecții de gen feminin, sunt mai lezați de situațiile care nu pot fi controlate, trăind experiența pensionării forțate, dramatic. În cazul în care retragerea din activitatea competițională intervine printr-o conjunctură care permite sportivilor să rămână în domeniul sportiv, tranziția către cariera ocupațională pare a fi firească, fără dificultăți de adaptare. Subiecții pentru care impactul retragerii din activitatea sportivă nu este atât de intens, abandonând activitatea de performanță sportivă în favoarea performanței școlare, integrarea socio-profesională nu mai este problematică, valorificând abilitățile deprinse din mediul sportiv, în activitatea ocupațională. Trecerea de la statutul de sportiv la un alt rol este mai dificilă în cazul sportivilor cu o puternică identitate sportivă. Asigurarea resurselor financiare, reprezintă un aspect care pune probleme sportivilor retrași din activitatea de performanță, context în care subiecții se văd nevoiți să apeleze și la două locuri de muncă pentru a obține venitul necesar unui trai decent.

Principalul factor suport în retragerea sportivilor din cariera sportivă și în tranziția post-sport, rămâne familia. Din analiza informațiilor relatate de către subiecți nu reiese implicarea conducerii cluburilor sau a antrenorilor în sprijinul sportivilor privind tranziția spre o nouă etapă a vieții și inserția pe piața muncii.

Fără sprijin din partea instituției sportive pentru ocuparea unui loc de muncă, subiecții se confruntă cu dificultăți de inserție pe piața muncii, cu reticența angajatorului, având în vedere că CV-ul sportivilor prezintă experiența sportivă și mai puțin sau deloc experiență profesională în alt domeniu de activitate.

Concluzii

Cariera sportivă, determinată ca durată de timp, dată prin limita de vârstă cronologică activă, cu cerințe de concurență acerbă pentru a obține selecția în eșalonul superior și risc mare de accidentare, diminuează sau compromite într-o mare măsură alte aspecte ale vieții sportivilor, periclitând pregătirea pentru viitoarea carieră profesională și tranziția privind inserția pe piața muncii.

Retragerea din cariera sportivă reprezintă o etapă cu schimbări importante în viața sportivilor, la nivel social și ocupațional. Caracterul voluntar sau forțat al retragerii din activitatea sportivă indică modul în care tranziția la rolul de nonsportiv va fi resimțită de către sportivi atât la nivel fizic, psihic, social, cât și ocupațional. Procesul de tranziție, adaptarea la viața după performanța sportivă poate fi perceput diferit, fie ca experiență dificilă, traumatizantă sau una firească.

Dificultățile de adaptare sunt mai mari în contextul deciziei de renunțare care nu poate fi controlată și în cazul preocupării mai puțin atente pentru calificarea profesională. Pentru sportivii care rămân în domeniul sportului după retragerea din arena sportivă, tranziția și inserția ocupațională pare a fi firească fără dificultăți de adaptare. Nivelul de pregătire profesională și planificarea retragerii din activitatea competițională pot facilita reintegrarea socio-profesională a sportivilor, constituind premisele inserției pe piața muncii și adaptarea la alte roluri sociale. Suportul primit de către sportivi din partea familiei după pensionarea din sport, reprezintă principalul sprijin în adaptarea la noul stil de viață.

Ipotezele studiului au fost confirmate.

CAPITOLUL 9

STUDIUL III. PROIECT DE INFORMARE ȘI PROMOVARE A DUBLEI CARIERE ÎN SPORT

Analiza datelor înregistrate în urma desfășurării atât a studiului privind managementul dublei cariere în sport, cât și a studiului privind etapele carierei de performanță, retragerea din activitatea competițională și tranziția către viața post-sport au subliniat importanța informării sportivilor privind mijloacele de sprijin de care pot beneficia în parcurgerea etapelor de dezvoltare sportivă în paralele cu programele educaționale și de formare profesională, precum și necesitatea elaborării unor proiecte de sprijin în dezvoltarea celor două cariere.

Derularea proiectului a urmărit promovarea conceptului de dublă carieră în sportul de performanță prin informarea sportivilor despre acest fenomen, prezentarea modalităților de sprijin în combinarea activității sportive și educaționale cu posibile consecințe. Principalele obiective propuse în realizarea studiului, au urmărit: identificarea gradului de cunoaștere a conceptului de dublă carieră în sportul de performanță; identificarea cunoașterii mijloacelor de sprijin în managementul dublei cariere; estimarea utilității acțiunilor de informare.

Demersul proiectului a inclus etapa de elaborare a ghidului de informare, stabilirea unor întâlniri la care au participat sportivi elevi de liceu din clasele IX – XII, din Oradea, înregistrarea datelor și analiza acestora. Organizarea acțiunilor de informare au fost precedate de etapa de pregătire în care au fost contactați antrenori din cadrul cluburilor sportive din Oradea și solicita acordul voluntar de participare. Data, ora și locul de întâlnire au fost stabilite în funcție de programul participanților.

În cadrul acestor acțiuni a fost făcută o scurtă prezentare a informațiilor menționate în ghidul informativ. Ghidul de informare a fost distribuit participanților, urmând ca la finalul

întâlniri, să fie completată secțiunea cu întrebări. Acțiunile de promovare a conceptului de dublă carieră în sport s-au desfășurat pe parcursul lunii iunie 2017. Întâlnirile au fost organizate pe grupuri de câte 10 – 15 participanți.

Subiecții, 50 de participanți, au fost elevi de liceu (clasele IX – XII), legitimați în cadrul cluburilor sportive din Oradea. Metodele utilizate pentru realizarea studiului au fost focus grupul ca modalitate de prezentare a informațiilor, dezbateri pe marginea ghidului de informare și înregistrare a opiniei participanților și ancheta prin administrarea instrumentului de culegere a datelor.

Conceptul de dublă carieră în sport nu este cunoscut de către subiecți, având în vedere că doar 8% au declarat că au mai întâlnit acest termen, iar pentru 92% este un aspect inedit. Pentru 72% din subiecți mijloacele de sprijin nu reprezintă un aspect cunoscut sau nu sunt percepute ca elementele de sprijin în combinarea activității sportive cu cea educațională, iar 28% se declară informați în această privință. Din totalul participanților, 94% consideră utile programele de informare, în timp ce pentru 6% nu sunt relevante.

Analiza rezultatelor indică aceeași tendință înregistrată și în cadrul cercetării realizate în rândul sportivilor de performanță cu vârstă de peste 18 ani, privind gradul restrâns de cunoaștere și înțelegere corectă a conceptului de dublă carieră în sportul de performanță. În condițiile în care programele de studiu din cadrul școlilor cu profil sportiv nu prevăd teme care să abordeze fenomenul dublei cariere în sport, iar antrenorii sunt concentrați pe realizarea performanței sportive, informarea rămâne o problemă la apreciere sportivilor.

Acțiunile de informare a sportivilor pot constitui elemente importante în planificarea viitoarei cariere atât profesionale, cât și sportive, proces care reclamă participarea principalilor factori implicați în viața sportivilor – instituția școlară, sportivă și familială. Antrenorul și cadrul didactic ca agenți formatori ai elevului sportiv, au contribuția cea mai importantă în dezvoltarea acestora.

Concluzii generale și propuneri

Cercetările privind dubla carieră în sportul de performanță din România, sunt restrânse ca număr, iar la nivel european se concentrează preponderent pe tinerii sportivi talentați și sportivii de elită. Constatările studiului au pus în evidență necesitatea înțelegerii importanței echilibrului ca principiu central al carierei sportivilor, aprecierii competențelor specifice cu care pot opera sportivii pentru a combina cu succes sportul și educația într-o strategie a dublei cariere. Este nevoie de efort conștient din partea sportivilor, autorităților din mediul sportiv și de învățământ pentru a construi planuri de dezvoltare a dublei cariere care să permită progresul sportivilor în ambele cariere, cu planificarea activității post-sport.

Concluziile studiului conturează trei modele de dezvoltare ale sportivilor, unul în care se valorizează mai mult sportul decât educația, dar cu o carieră remarcabilă în sport, un al doilea atunci când sportivii care încearcă să atribuie valoare atât sportului, cât și educației, dar care nu vor reuși să exceleze în activitatea sportivă sau cea de formare profesională și a treia categorie, sunt sportivii care valorizează perspectiva profesională în detrimentul viitorului reprezentat de sport.

Propuneri

Cercetarea poate constitui punct de plecare pentru cercetării la nivel național, într-o abordare holistică, care să contureze imaginea de ansamblu asupra fenomenului dublei cariere în sportul de performanță și mare performanță, prin studii longitudinale care să examineze influența

factorilor de dezvoltare și impactul acestora privind dinamica carierei sportive de performanță în contextul socio-economic, cultural al fiecărei ramuri de sport.

Un factor important care ar putea contribui la o mai bună conștientizare a importanței educației și sportului, ar fi introducerea/ implementarea conceptului de dublă carieră în programa școlară din școlile cu profil sportiv, în programele de perfecționare ale antrenorilor și în cadrul școlilor de antrenori.

Încheierea unor acorduri de colaborare între organizațiile sportive și instituțiile de învățământ pentru a armoniza obligațiile școlare și sportive, organizarea cursurilor pe module, stabilirea programelor de recuperare a cursurilor pentru sportivii elevi sau studenți, astfel încât să existe corelarea activității școlare, universitare cu perioadele de pregătire centralizată și calendarele competiționale, reprezintă aspecte esențiale ale susținerii dublei cariere.

Elaborarea unor proiecte/programe de sprijin pentru sportivii elevi și studenți adaptate la cultura sportivă, disciplina și nivelul de performanță prin care să fie încurajați și îndrumați să planifice direcțiile de dezvoltare sportivă și educațională, formare profesională încă de la începutul carierei sportive și pe parcursul acesteia.

Înființarea unor centre multifuncționale locale care să integreze dezvoltarea sportivă la standarde de înaltă performanță, educațională și profesională într-un sistem echilibrat, cu specialiști în domenii precum sport, medicină/sănătate, nutriție, refacere/recuperare, psihologie, consiliere/orientare educațională, profesională, juridică etc.

Limite ale cercetării

Abordarea studiului (cantitativ) privind managementul dublei cariere, prezintă limite legate de modalitatea de relatare a informațiilor, după cum urmează:

- modalitatea de completare a chestionarelor (prin auto-administrare) poate genera efectul de dezirabilitate socială cu riscul de a fi furnizate informații subiective sau răspunsuri incomplete;
- realizarea studiului la nivelul regiunii de N-V a țării, limitează generalizarea teoriilor la nivel național;
- caracterul transversal al studiului nu permite trasarea unor concluzii privind relațiile cauzale.

Abordarea studiului (calitativ) privind etapele dublei cariere în sport și tranziția de la activitatea sportivă la etapa post-sport, prezintă următoarele limite:

- caracterul retrospectiv al experiențelor relatate și reinterpretarea trăirilor din trecut, pot genera erori legate de memoria de lungă durată;
- relatarea istoriilor de viață poate genera efectul de dezirabilitate socială cu riscul de a fi furnizate informații subiective sau răspunsuri incomplete.

Bibliografie:

- Ābeļkalns, I., Geske, A. (2013). *High Performance Athletes` Dual Career Possibilities in Latvian Higher Educational Institutions*. *Lase Journal of Sport Science* 2013/4/2/p.47-60.
- Aidan, P.M. (2012). *Sport and Exercise Psychology*. Second edition. Routledge Taylor&Francis Group London and New York.
- Babarović, T., Šverko, I. (2016). Vocational Development in Adolescence: Career Construction, Career Decision-Making Difficulties and Career Adaptability Of Croatian High School Students. *Primenjena Psihologija*. Vol. 9(4), STR. 429-448. UDK:159.923.2.072-

057.87.doi: 10.19090/pp.2016.4.429-448.

- Bánhidi, M., Ozsváth, K., Szalóki, R. (2011). Dual career – the sport education and training system in Hungary. *Rekreológia Leisure Science. Dual Career. Training and Education*. 2011/1. University of West Hungary Publisher WH AF.
- Baron-Thiene, A., Alfermann, D. (2015). Personal characteristics as predictors for dual career dropout versus continuation – A prospective study of adolescent athletes from German elite sport schools. *Psychology of Sport and Exercise*. Volume 21, November 2015, Pages 42-49. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2015.04.006>.
- Bloch, D.B., Richmond, L. (2016). *Connections Between Spirit and Work in Career Development: New Approaches and Practical Perspective*. Routledge. Taylor & Francis Group. London and New York.
- Bocu, T. (2010). Limite și riscuri în practicarea sportivă de performanță. *Palestrica Mileniului III – Civilizație și Sport*. Vol. 11, no. Iulie-septembrie, p. 195 – 197.
- Breslauer, N., Bujan, I., Horvat, V. (2012). Career after sports career – the business career. *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, Vol.3 No.1 Lipanj. str. 7-13.
- Britse, J., & Varga, K. A. (2017). Entering higher education: Dual career transition experiences of Swedish student-athletes. (C-essay in Sport and Exercise Psychology 61-90 ETCS). *Academy of Health and Welfare: Halmstad University*. p.63/<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1079199/FULLTEXT02.pdf> /accesat 11.05.2017.
- Burlot, F., Richard, R. & Joncheray, H. (2016). The life of high-level athletes: The challenge of high performance against the time constraint. *SAGE Journals - International or the Sociology of Sport*.
- Caput-Jogunica, R., Ćurković, S. & Bjelić, G. (2012). Comparative Analysis: Support for Student – Athletes and the Guidelines for the Universities in Southeast Europe. *Sport Science* 5 (2012) 1: 21-26.
- Chelcea, S. coord. (2010). *Psihologie. Teorii, cercetări, aplicații*. Iași: Editura Polirom.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education, sixth edition*. Taylor & Francis Group. London and New York.
- Comisia Comunităților Europene. (2007). *Carte albă. Cartea albă privind sportul*. Bruxelles. 11.07.2007. COM(2007) 391 final.
- Comisia Europeană. (2007). *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona, 13 decembrie 2007. 2007/C 306/01. ISSN 1830-3668.
- Comisia Europeană. (2010). *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene*. Luxenbur. Oficiul de Publicații al UE.
- Comisia Europeană. (2014). *Educație, formare, tineret și sport*. Bruxelles.
- Comisia Europeană. (2014). *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*. Rezoluția Consiliului și a reprezentanților guvernelor statelor membre, reuniți în cadrul Consiliului, din 21 mai 2014 privind Planul de lucru european pentru sport (2014 – 2017). 2014/C 183/03. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:42014Y0614\(03\)&from=RO](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:42014Y0614(03)&from=RO) accesat 25.05.2015.
- Dawn, A. (2015). Dual-Career Management: Challenges and risks inherent in elite sporting careers. / p. 32-37. *Sport, Education and Trening in Europe. A dual career for a dual*

- life/Sport, Education et Formation en Europe. Un double projet pour une double vie.* Sous la direction de Sylvain Landa. Coordinateur réseau «Sport et Education» Maxime Leblanc. Editeur Agence Com1ne, Angers, N°ISBN: 978-2-9553074-0-3. <http://www.thenewfederalist.eu/dawn-aquilina-20150630/30.01.2017>.
- DC4AC – RO. (01 Martie 2016). *Despre dubla cariera a sportivilor în context european.* <http://dc4ac.ro/index.php/2016-01-16-00-51-52/2016-03-16-17-52-16/8-despre-dubla-cariera-a-sportivilor-in-context-european-2/> / accesat 11.04.2017/.
- Debois, N., Ledon, A., Wylleman, P. (2014). A lifespan perspective on the dual career of elite male athletes. *Psychology of Sport and Exercise* xxx (1-2).
- Dina, G. (2014). *Comunicare în educație fizică și sport.* Craiova: Editura Sintech.
- Dragnea, A., Mate-Teodorescu, S. (2002). *Teoria sportului.* București: Editura FEST.
- Drobotă, M. (2011). *Dimensiuni ale umanului în relația școală familie. Ghid de eficientizare a comunicării în educație.* Iași: Editura PIM.
- Dupuis, J.C. (2015). Le non-dit du «rapport Karaquillo». *Sport, Education and Trening in Europe. A dual career for a dual life/Sport, Education et Formation en Europe. Un double projet pour une double vie.* Sous la direction de Sylvain Landa. Coordinateur réseau «Sport et Education» Maxime Leblanc. Editeur Agence Com1ne, Angers, N°ISBN: 978-2-9553074-0-3.
- Elsa, K. (2016). Walking the line: how young athletes balance academic studies and sport in international competition. *JournalSport in Society.*Cultures, Commerce, Media, Politics. Volume 20, 2017 - Issue 1: Young People and Sport. Pages 47-65 | Published online: 08 Jan 2016. <http://dx.doi.org/10.1080/17430437.2015.1124563>.
- Epuran, M., Holdevici, I. Tonița, F. (2001). *Psihologia sportului de performanță. Teorie și practică.* București: Editura FEST.
- European Commission (2012). *Guidelines on Dual Careers of Athletes Recommended Policy Actions in Support of Dual Careers in High-Performance Sport.* Retrieved August16. 2015 from http://ec.europa.eu/sport/news/20130123-eu-guidelines-dualcareers_en.htm. (p III).
- European Commission. (2016). *Study on the Minimum Quality Requirements for Dual Career Services.* European Commission Sport. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016, doi: 10.2766/567357.
- Fuchs, P. X., Wagner, H., Hannola, H., Niemisalo, N., Pehme, A., Puhke, R., Marinsek, M., Strmecki, A., Svetec, D., Brown, A., Capranica, L. & Guidotti, F. (2016). European Student-Athletes' Perceptions on Dual Career Outcomes and Services. *Kinesiologia Slovenica* . 2016, Vol. 22 Issue 2, p. 31-48.
- Gavriliuță, C., Gavriliuță, N. (2010). *Sociologia sportului. Teorii, metode, aplicații.* Iași: Editura Polirom.
- Geranosova, K., Ronkainen, N. (2015). The Experience of Dual Career through Slovak Athletes' Eyes. *Physical Culture and Sport. Studies and Research.* Volumme 66. Issue 1. Published Online: 2015-07-10 | DOI: <https://doi.org/10.1515/pcssr-2015-0005>.
- Ginevra, M.C., Nota, L. & Ferrari, L. (2015). Parental Support in Adolescents' Career Development: Parents' and Children's Perceptions. *The Career Development Quartely.* Volume 63, Issue 1. Pages 2–15. DOI: 10.1002/j.2161-0045.2015.00091.x.
- Guidotti, F., Cortis, C. & Capranica, L. (2015). Dual Career of European Studentathletes: A Systematic Literature Review. *Kinesiologia Slovenica.* 21, 3, 5–20 (2015), ISSN 1318-

- Gulak-Lipka, P. (2016). Role of an manager in a dual career of athletes. *Quality in Sport* 2. s. 43-57, e-ISSN 2450-3118 Praca wpłynęła do redakcji 2 II 2016, praca została przyjęta do druku 16 IV 2016 DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/QS.2016.010> DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/QS.2016.010>.
- Hanțiu, I. (2013). *Kinesiologie. Știința mișcării (note de curs)*. Oradea.
- Hatamleh, M.R. (2013). The Life Transitions of High Performance Athletes Retirement from Sport. *European Scientific Journal*. Edition vol.9. No.11 ISSN: 1857 – 7881 (Print) e – ISSN 1857- 7431.
- Hălăucescu, S. (2016). *Factorii educației. Educație și formare – perspective actuale*. Cluj Napoca: Editura Argonaut.
- Hoffman, S.J. (2005). *Introduction to Kinesiology. Studying Physical Activity*. Second edition. Human Kinetics Publishers, Inc.
- Hoffmann, M.D., Loughead, T.M. & Bloom, G.A. (2016). Examining the Experiences of Peer Mentored Athletes Competing in Elite Sport. Volume: 31 Issue: 2 Pages:134-146. DOI: 10.1123/tsp.2016-0052.
- Huxley J. D., O'Connor, D. & Larkin, P. (2017). The pathway to the top: Key factors and influences in the development of Australian Olympic and World Championship Track and Field athletes. *International Journal of Sports Science & Coaching*. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1747954117694738> /accesat 11.05.2017.
- Institut Național de Cercetare pentru Sport. (2016). *Ghid de implementare a politicilor UE privind dubla carieră în sport*. Traducere în limba română și editare Institut Național de Cercetare pentru Sport după versiunea în limba engleză a EU Guidelines on Dual Career of Athletes (ISBN: 978-92-79-31162-8; doi: 10.2766/52683) document oficial al Uniunii Europene, 2013. Publicație realizată în cadrul proiectului *Centru Regional de Politici și Suport pentru Dubla Carieră a Sportivilor -DC4AC*, co-finanțat de Comisia Europeană, prin Programul ERASMUS + Sport.
- Isidori, E. (2015). The dual career of student athletes: a pedagogical challenge. *Cultura, Ciencia y Deporte*, vol. 10, núm. 29, pp. 99-101. Universidad Católica San Antonio de Murcia.
- Kirillov, A.V., Tanatova, D.K, Vinichenko, M.V. & Makushkin, S.A (2015). Theory and Practice of Time-Management in Education. *Asian Social Science*; Vol. 11, No. 19; 2015. ISSN 1911-2017 E-ISSN 1911-2025. Published by Canadian Center of Science and Education.
- Landa, S. coord. (2015). Sport, Education and Treningin Europe. A dual career for a dual life/Sport, Éducation et Formation en Europe. Un double project pour une double vie. *Sport and Citizenship/Sport et Citoyenneté*. Editeur Agence Com1ne, Angers, N°ISBN: 978-2-9553074-0-3. <https://www.sportetcitoyennete.com/en/articles-en/sport-education-and-training-in-europe-a-dual-career-for-a-dual-life/>accesat 14.08.2017.
- Letki, N., Mieriņa, I. (2015). Getting support in polarized societies: Income, social networks, and socioeconomic context. *Social Science Research*. Volume 49, January 2015, Pages 217-233. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2014.08.002>.
- López de Subijana, C. Barriopedro, M. I. & Sanz, I. (2015). Dual career motivation and athletic identity on elite athletes. *Revista de Psicología del Deporte*. 2015, Vol 24, Suppl 1, pp. 55-57. ISSN: 1132-239X.
- Lupo, C., Mosso, C.O., Guidotti, F., Cugliari, G., Pizzigalli, L. & Rainoldi, A. (2017). The

- Adapted Italian Version of the Baller Identity Measurement Scale to Evaluate the Student-Athletes' Identity in Relation to Gender, Age, Type of Sport, and Competition Level. *Journal PLOS One*. Published: January 5, 2017, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0169278/http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0169278> /accesat 10.05.2017.
- Maree, J. G. (2015). Career construction counseling: A thematic analysis of outcomes for four clients. *Journal of Vocational Behavior*. Volume 86, February 2015, Pages 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2014.10.001>.
- Matthew, T.H. (2018). Hiring as Cultural Gatekeeping into Occupational Communities: Implications for College Students, Faculty, and Career Advisors. *WCER Working Paper*. No. 2018-1. https://wcer.wisc.edu/docs/working-papers/Working_Paper_No_2018_01.pdf /accesat 24.01.2018.
- Minghui Li & Raymond Kim Wai Sum. (2017). A meta-synthesis of elite athletes' experiences in dual career development. *Asia Pacific Journal of Sport and Social Science*. Volume 6, 2017 - Issue 2. Pages 99-117. <http://dx.doi.org/10.1080/21640599.2017.1317481>.
- Ministerul Tineretului și Sportului. (fără an). *Planul strategic al Ministerului Tineretului și Sportului pentru perioada 2013 – 2020*. București.
- Ministerul Tineretului și Sportului. Centru de Cercetări pentru Probleme de Sport. (2000). *Metodologia antrenamentului*. SDP 419-422. Uz intern. București.
- Moraru, M. (2013). *Consiliere și orientare. Elemente de formare a profesorilor*. Constanța: Editura Ovidius University Press.
- Neureiter, M. & Traut-Mattausch, E. (2016). An Inner Barrier to Career Development: Preconditions of the Impostor Phenomenon and Consequences for Career Development. *Frontiers in Psychology*. DOI: 10.3389/fpsyg.2016.00048.
- Nuț, S. (2009). *Psihologia sportului*. Timișoara: Editura Politehnica.
- O'Neill, M. M., Calder, A. A., & Hinz, B. (2017). Student-Athletes in my Classroom: Australian Teachers' Perspectives of the Problems Faced by Student-Athletes Balancing School and Sport. *Australian Journal of Teacher Education*, 42(9). <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2017v42n9.10>.
- Pato, A. S., Isidori, E., Calderón, A. & Brunton, J. H. (2017). An Innovative European Sports Tutorship Model of the Dual Career of Student-Athletes. Publisher: *UCAM Catholic University of Murcia*. ISBN 978-84-16045-67-9. DOI 10.5281/zenodo.581806. European Research Repository. OpenAIRE. Zenodo. Legal Deposit: MU-595-2017
- Pâinișoară, G., Pâinișoară, I.O. (2016). *Managementul resurselor umane*. Ediția a III-a revăzută și adăugită. Iași: Editura Polirom.
- Pelletier, L.G., Rocchi, M.A., Vallerand, R.J., Deci, E.L. & Ryan, R.M. (2013). Validation of the revised sport motivation scale (SMS-II). *Psychology of Sports and Exercise* 14 (2013) 329-341.
- Pomfret, C. (2016). Striking the Balance: How Off-Field Gain Can Boost On-Field Game. *Mental Toughness Digest for Sport & Performance*. Edition 44. <https://metuf.com/mtd44/accesat 27.08.2017/20:30>
- Puskás, A.L. & Perényi, S. (2015). Medals and degrees: factors influencing dual career of elite student athletes At the university of Debrecen. *APSTRACT Vol. 9*. Number 1-2. 2015. pages 93-98, ISSN 1789-7874.
- Ramos, J., López de Subijana, C., Barriopedrom M. & Muniesa, C. (2017). Events of athletic

- career: a comparison between career paths. *Journal of Sport Psychology*. Vol. 26. Suppl 4, pp. 115-120.
- Raport de cercetare privind *Securitate socială și formare profesională pentru sportivi*. (2010). POSDRU 41/3.3/G/11020. Asociația Fotbaliștilor Amatori și Nonamatori din România. (aprilie 2010). București. <http://www.sport-info.ro/wp-content/uploads/Raport-intreg.pdf>./accesat 20.05.2014.
- Roksa, J. & Whitley, S.E. (2017). Fostering Academic Success of First-Year Students: Exploring the Roles of Motivation, Race, and Faculty. *Journal of College Student Development*. Volume 58, Number 3, April 2017. pp. 333-348. 10.1353/csd.2017.0026.
- Rusu, F. (2008). *Educație fizică și sportul în istoria omenirii*. Cluj Napoca: Editura Napoca Star.
- Ryba, T.V., Stambulova, N.B. & Ronkainen, N.J. (2016) The Work of Cultural Transition: An Emerging Model. *Front. Psychol.* 7:427. doi: 10.3389/fpsyg.2016.00427 <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2016.00427/full>/accesat 25.02.2018
- Simpson, D. B. & Burnett, D. (2017). Commuters Versus Residents. The Effects of Living Arrangement and Student Engagement on Academic Performance. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*.
- Sorkkila, M., Aunola, K., Ryba, T.V. (2017). A person-oriented approach to sport and school burnout in adolescent student-athletes: The role of individual and parental expectations. *Psychology of Sport and Exercise*, Volume 28, January 2017, Pages 58 – 67. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2016.10.004> <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1469029216301984>
- Stambulova, N., Linnér, L. & Ekengren, J. (2016). Dual career competences of Swedish high school athletes. *AASP 2016: 31st Annual Conference: Phoenix, AZ, Sept. 28 - Oct.1: Conference Proceedings & Program, Indianapolis: Association for Applied Sport Psychology*, 2016, p. 149-149.
- Šverko, B., Babarović, T. & Šverko, I. (2017). Assessment of Values and Role Salience in *International Handbook of Career Guidance*, Chapter 27, pp 539-564. Springer International Publishing AG. Part of Springer Nature. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4020-6230-8_27.
- Taylor, J., Ogilvie, B. & Lavalley, D. (2006). Career transition among elite athletes: Is there life after sports? In J. Williams (Ed.). *Applied sport psychology: Personal growth to peak performance* (5th ed.) (pp. 480-496).
- Tshube, T. (2014). The Role Of the Entourage On Elite Athletes Development And Post-Sport Career Preparation.
- Tudos, Ș. (2003). *Psihologia sportului de mare performanță*. Note de curs. București: Academia Națională de Educație Fizică și Sport.
- Wartenberg, J., Borchert, T. & Brand, R. (2014). A longitudinal assessment of adolescent student-athletes' school performance. *Sportwiss. Springer-Verlag Berlin Heidelberg* . DOI 10.1007/s12662-014-0331-2.
- Wippert, P.M. & Wippert, J. (2010). The Effects of Involuntary Athletic Career Termination on Psychological Distress. *Journal of Clinical Sport Psychology*. 2010, 4, 133-149. Human Kinetics, Inc. <http://journals.humankinetics.com/AcuCustom/Sitename/Documents/DocumentItem/18078.pdf>